

tése azonnal elárulja, hogy a gyűjtő elsősorban is a népzene iránt érdeklődik és a népdal-szöveg sokkal kevésbé foglalkoztatja. Valóban a közölt dallamok (mind a régi, mind az új parasztdal-stílushoz tartozóak) oly szépségekben bővelkednek: pusztulásukat fájlalnunk kellene. Balla Péter azonban amily szeretettel s gondosan gyűjtögette a csángók dallamait, oly fölületesen jegyezte le azok szövegét. Dalszövegei telve vannak pl. elemi fonetikai következetlenségekkel. Első pillanatra gáncoskodásnak tetszik ez a kifogás. A magyar folklorisztika — éppen Seprődi, Bartók, Kodály munkássága nyomán — az utóbbi évtizedekben belátta, hogy az egyoldalú, csak a szövegre ügyelő lejegyzés irodalmias és nem néprajzi megfontolásokról tanuskodik, s módszertanilag teljesen elhibázott. Nem hisszük azonban, hogy a helyzet vígasztalóbb lesz, ha a szövegre ügyelő egyoldalú lejegyzésmód helyett csupán a dallamra ügyelő egyoldalú zenei lejegyzésmód válik uralkodóvá. Végtére is etnológiai szempontból éppen a dallam és a szöveg együttes élete a tanulságos, éppen ez az együttes jelentkezés vagy elválás, dallamok, szövegek új kapcsolódásai adják etnológiailag, szociológiailag és folklorisztikailag is a legérdekesebb problémákat. Természetes, hogy nem is egy kérdés, részletkérdés akad, amelyet csak a zenefolklore, vagy csak a szöveganalízis oldhat meg, vannak módszertanilag teljesen eltérő problémák, mindez azonban a kutató későbbi válogatásának eredménye lehet, a gyűjtő, ha a helyes etnológiai szemlélet alapján áll, egyenlő gonddal és szorgalommal kell, hogy figyeljen a dallam és szöveg közös életére, sorsára. Nem szükségtelen „tudományoskodás” ez, hanem az egyetemesebb etnológiai szempontok hangoztatása, s reméljük, hogy Balla Péter csángó dal-gyűjtése, — mely szintén a Szegedi Fiatalok kiadásában jelenik meg, — ezt a hibát is kiküszöböli. Derék, minden elismerést kiérdemlő munkája így válik makulátlanná.

O. Gy.

KÉRDÉSEK.

82. kérdés.

Ismernek-e *sűskata*, *sűspetike* (*fűskata*, *fűskata*)-féle rovarneveket s ha igen, milyen jelentésben és milyen nyelvi alakulatban (gyermeknyelv, dajkanyelv)?

83. kérdés.

Használatos-e az Alföldön az *acat-macat* ikerszó, milyen jelentésben, ki- vagy miről?

84. kérdés.

Szerepel-e az Alföldön a virágvasárnap vagy húsvéti népszokásokkal kapcsolatban a szalma-

bábú s milyen néven? (Mely szó-
kással kapcsolatban? Milyen da-
lok szerepelnek az illető szokás-
sál kapcsolatban?)

85. kérdés.

Ismerik-e az Alföldön a *gica*
(*gicca*, *kixa*, *kice*) szót s milyen
jelentésben?

86. kérdés.

Hogyan nevezik (vagy nevez-

ték) az Alföldön a házfödésre hasz-
nált nád- vagy zsuppköteget? (Mi
a neve az ereszként s mi a tető-
élen alkalmazott kötegeknek?)

87. kérdés.

A békésmegyei Doboz községen
kívül ismerik-e valahol a *csere-
csurát*? Mit jelent?

K. J.

FELELETEK

Felelet a 63. kérdésre. Az Al-
földön (Arad, Kalocsa, Orosháza,
Endrőd, Kiskunfélegyháza) jár-
tamban egyaránt hallottam hasz-
nálni a *falu* szó többesszámaként
a faluk és falvak kifejezést.

Kiskunfélegyháza.

Koczás Sándor.

Felelet a 64. kérdésre. Szárnyék:
A pásztorember csutkából, nád-
ból, rőzséből font, vagy deszká-
ból készült szélfogó kerítése. Szél-
vihar idején e mögé terelik a jó-
szágot.

*Felelet a 65. kérdésre. Kék-
gyomvirág = búzavirág.*

*Felelet a 67. kérdésre. Utea- és
kocsmanevék:* Repülő csárda, Tal-
pas kocsmá, Cukker kocsmá. (A
60-as évek Zucker nevű zsidókoc-
smárosáról) Jobban ismert utca
még ma is, mint a jelenlegi Fű-
zsegymat-utca.

Szeghalom.

Szeghalmy Gyula.

Feleletek az 52. kérdésre.

Ha a halász első fogásra há-
rom halat fog, nem lesz szeren-
cséje aznap.

Jászberény.

Simon Pál.

Halászbabonák: ha a halász
reggel először asszonnyal talál-
kozik, nem lesz szerencséje. Ha
halászni indul s útközben meg-
kérdezik, hova megy, visszafor-
dul, mert nem lesz szerencséje.
Ha reggel férfivel, különösen ci-
gánnyal találkozik, szerencséje
lesz.

Szeged-Szentmihálytelek.

Almási Ferenc.

Ha a halász kis halat fog, dob-
ja vissza a vízbe és mondja: apád,
anyád ide jöjjön!, akkor az a na-
gyobb halakat oda küldi. Ha a
halász egyszerre három halat fog,
haza megy, mert többet már úgy-
sem fogna.

Jászberény.

Simon Béla.

Ha a halász naplemente után
tizenhárom rákot fog egyszerre,
akkor dobjon vissza egyet, mert
ha nem, nem lesz többé szeren-
cséje.

Szentlőrincváta.

Turza Pál.

A halással halászat közben nem
szabad beszélgetni, mert akkor
nem fog semmit.

Jászberény.

Szívós Mihály.

Ha a halász kis halat fog, dobja vissza, hogy az a nagy halakat odahívja.

Jászberény.

Moller Pál.

Ha a halász tizenhárom halat fogott, a tizenharmadikat dobja vissza a vízbe, hogy máskor tizenháromszor annyit fogjon.

Jászberény.

Torma Lehel.

Tizenhárom halat egy nap nem jó fogni, mert a következő napon nem fognak semmit.

Jászberény.

Pesti Miklós.

A halász nem szereti, ha megkérdezik, hova megy, mert akkor nem lesz szerencséje.

Jászberény.

Holló János.

Feleletek az 53—76. kérdésekre.

53. „Koldusláb“ nevű kalács alatt régebben hívták a mai fonnott kalácsot. Három drb egymásrafont nármasonatú téztafonat, amelyet kb. félóráig kelni hagynak, azután tetejét tojássárgájával megkenve tespsiben kisütnek. Kisülés után tetejét cukrosvízzel permetszerűen meghintik, hogy felgyengüljön.

63. A „falu“ szó itt többesszámban használva a következő alakban fordul elő az élőnyelvben: „Falukat jártam, láttam. „Falvakat“. Sűrűn látni erre a falvakat.“

64. Itt általában egyes tárgyaknál, pl. birkajászol két végén lévő „ék“-et értik, vagyis jobb- és bal-szárny oldalon lévő éket hívják „szárnyék“-nak.

66. Öcs községben is van „Cigány-utca“ benn a község belső-ségi területén. Régebben nemes Eöcs volt a neve és akkoriban még nagyban folytak a mulatozások, úgy hogy a 80—90-es évekig ezen utcában mind muzsikuskigányok laktak és a nemeseknek mulatozásaikból helyben a községben tartották fenn magukat. Később mind kevesebb és kevesebben lettek ezek a muzsikuscsaládok és ma már hírmondó sincs belőlük, csak az utcanév róluk.

Öcs.

Rode Imre

69. Nagyon sokszor hallottam Debrecenből elszármazottaktól is, olyan értelemben: „kétágu = „kétlábú“; tehát mióta ember (kétlábú) vagyok. Mint természetvizsgáló onnét értelmezem pld. „mióta kétágú vagyok, nem emlékezem, hogy ilyesmi történt volna velem“ — t. i. mióta *magam* lábán járok; mert a kis gyerek korra (*négy kézláb járási időre*) nem emlékezik persze vissza senki. *Durva határvonal-szabás* ez a kisgyermekkor és az utána következő életkor között.

Szeged.

Györfly István.

70. Egy hónapos korig herélnek kosbárányt ürünek foggal a következő módon: A herélő a kosbárányt két hátsólábánál fogva melléhez hátára fordítva felemeli úgy, hogy balkezének újjaival a herezacskót kinyomva, a jobbkezében lévő késsel meghasítja. Most mindkét kezének hüvelyk és mutatóújjaival visszanyomja a hereburkot s a belőle kiforduló herét fogaival kiemeli a herezinór végénél, majd a bőrt újra

összenyomja és a sebzett részt gyengén sózott disznózsírral bekenve az így herélt bárányt elengedi. Idősebb korban való herélésnél pl. 2—3 évesnél már varrnak, hogy a bél esetleg ki ne forduljon. Kecskéknél is alkalmazták ezt a módot, de nagyon ritkán.

71. Ha a tehén nem akarja a tejet leadni, különféle eljárás módzati vannak. Előruhát (a gazdaasszony konyhaköténye) tesznek a tehén hátára. Van, amely tehennek abrakot adnak eléje, míg fejik, míg másiknak pedig hátára kövel rakott zsákok fektetnek, hogy a tejet rendesen leadja.

72. Tyúk = tojó madár, aprójószág. Lótetű = lóbogár. Borjú = bornyú. Pulyka = púka. Juh = bürge, birge. Cserebogár = csebogár. Lepke = lipe. Akácfa = ágác. Királydinnye = macskatűsök (pusztai fűféle). Gyékény = gyikiny. Gesztenye = geszkenye. Gyomnövények = paré. Zsálya = kásafű. Gyermekláncfű = lámpavirág. Vas megyében a rökagombát = nyulicának, az áfonyát = bariszöllőnek, a ló-t = lú-nak mondják.

73. A katicabogár népies nevét a következőképen hallottam: Katalina, Katalin, Kis katica.

Gyermekversek:

Szállj el, szállj el katicabogár!
Sós vízbe vetlek, onnan ki nem veszlek.

Katalina szállj el, szállj el!
Sós kutba vetlek,
Onnan is kivesszlek,
Tüzes vas alá teszlek,
Avval sütögetlek.

Szállj el, szállj el katicabogár,
Jönnék a katonák, elviszik a ruhád.

74. A szóbanforgó piros-fekete színű bogár (bodobács) népies neve a következő: Spanyolbogár, Földi poloska.

75. Szamárkenyér = szamárkóró = cötkény.

Kiskunfélegyháza.

Koczkás Sándor.

76. Tömörkény István: Különféle magyarok c. könyvét olvasva bukkantam a következőkre: „*A duttyán*. A két végén van két nagy karó egyenesen, mert a földbe ásaftak. Azokra más karók keresztben következnek és minderre ponyva terül. Vászomból való sátorponyva ez, ami ugyan nyáron épen nem fogja a nap melegét, de télen legalább beereszti a jó friss, hideg levegőt. Alattok pedig asztalok vannak, továbbá földbevert cövekeken a lócák, az egész készség olyan, hogy fél óra alatt kocásra lehet hányni és szaladni vele máshová. Még az öregek találmánya ez, ama régi sátorkorszakból, amikor lóhátára tették a házat s odébb vitték egy napi járőföldre. Ez a *duttyán*. Ez valami rácfajta szó, azelőtt csak *csilsátornak* nevezték, aminthogy nem is más, mint sátor. *Mellette van még egy kisebb hely is*, aminek teteje nincsen, csak az oldalát fődtek be ponyvával. hogy a szél oda be ne járjon, valamint kíváncsi szemek *se bírálhassák ott sütő és főző asszonyok tetteit.*“ (L. még Kül. Magy. 42. o.) Megemlítem még, hogy a szó szegedvidéki jelentése 'lacikonyha'.

Szeged.

Kovács György.